

01.10.2024р. Гр.41. Історія України. Урок№13.

Тема: Державотворча діяльність УЦР взимку-навесні 1918р.

1. Укладання мирного договору УНР з Центральними державами та його наслідки Після проголошення незалежності УНР IV Універсалом вона виступала як рівноправний учасник переговорів у Бресті-Литовському. 9 лютого 1918 р. УНР підписала мирний договір із Центральними державами. Він став першим у новітній історії міжнародним договором, укладеним Україною. Відповідно до нього, стан війни між воюючими сторонами скасовувався, відновлювалися державні кордони України (Холмщина і Підляшшя визнавалися її територією), економічні зв'язки і дипломатичні відносини. Окремо було підписано таємну декларацію з Австро-Угорщиною, за якою заселена українцями частина Галичини (Східна Галичина) об'єднувалася з Буковиною в окремий коронний край імперії. Непроста ситуація, що склалася в цей час на території УНР, примусила українську делегацію просити негайної допомоги. Центральні держави були зацікавлені допомогти УНР у зв'язку з тим, що умови мирного договору передбачали постачання українською стороною до липня 1918 р. 60 млн пудів зерна, м'яса, круп, іншої сільськогосподарської продукції та сировини. 27 лютого 1918 р. 450 тис. німецько-австрійських військ розпочали просування в Україну, наступаючи на Київ. Перед ними, за домовленістю з УЦР, рухалися українські частини. 1 березня більшовики без бою залишили Київ, і кияни побачили на вулицях нечисленні загони українського війська — Січових стрільців Є. Коновальця, гайдамаків Симона Петлюри й вояків окремого Запорозького загону Костянтина Прісовського. Наступного дня до Києва прибула німецька армія. Ставлення киян до німецького війська було неоднозначним. З одного боку, воно уособлювало ворога, з іншого — визволило їх від більшовиків. Проте, на відміну від останніх, німці поводитися коректно. З їхнім приходом у Києві встановився спокій і порядок, припинилися грабунки і насильства. Вступ німецької армії до Києва, 1918 р. Вулицями міста, як і до більшовицького режиму, можна було безпечно ходити до пізньої ночі. Відновили роботу театри, ресторани, магазини й кінематограф. Самі німецькі солдати, звиклі до обмежень років війни, були приголомшені кількістю й розмаїттям продуктів у магазинах міста. Вони здивовано, як щось забуте з

іншого життя, розглядали вітрини з виставленими смаженими поросятами, курками, гусками, качками, ковбасами, салом, цукром, маслом й різноманітними солодощами. Все це можна було придбати без карток за порівняно низькими цінами. Господарювали німці у Києві з притаманною їм схильністю до порядку. Вони надрукували якісний план міста, на вулицях з'явилися вказівники, написані німецькою мовою. Місто вкрилося мережею нових телефонних й телеграфних дротів, які зв'язували німецькі установи. За новим мирним договором, підписаним 3 березня 1918 р. у БрестіЛитовському РСФРР з Центральними державами, перша визнавала законність влади УЦР на території України, зобов'язувалася вивести поза її межі свої війська, припинити агітацію проти УНР й укласти з нею мирний договір. Більшовики, під тиском переважаючих німецько-австрійських сил, поступово залишали Україну. Водночас Москва не бажала припиняти боротьбу за контроль над нею. На сході і півдні України були проголошені ДонецькоКриворізька радянська республіка, Одеська радянська республіка і Радянська соціалістична республіка Тавриди. Тим самим намагаючись довести, що це не територія України. Крім того, більшовики намагались організувати партизанську боротьбу. Участь радянських частин у бойових діях в Україні дала привід німецькому командуванню просунути свої війська значно далі на схід та південь за кордони України, захопивши Белгород, Ростов тощо. Хоча Німеччина та Австро-Угорщина проголошували своєю метою відновлення в Україні законної влади, фактично вона була окупована. Командувач збройних сил Німеччини Людендорф пізніше так визначив їхні головні цілі: «В Україні треба було придушити більшовизм і створити там такі умови, щоб мати можливість видобувати з неї воєнні вигоди й вивозити хліб і сировину». Австро-Угорщина зайняла південь — Західну Волинь, Подільську, Херсонську й Катеринославську губернії, а Німеччина — решту території. Разом із військами Центральних держав 7 березня 1918 р. до Києва повернулася й УЦР. Але таке повернення зустріли без особливого ентузіазму, оскільки її попередня політика багатьом не подобалася. Австро-німецькі окупаційні дії теж не вселяли оптимізму. • Які основні умови домовленостей УНР з державами Четверного союзу? 2. Кримська операція 1918 р. Навесні 1918 р., коли німецько-австрійські війська звільняли територію України від

більшовиків, полковника Окремого Запорізького загону Петра Болбочана призначили командиром Кримської групи Армії УНР. Він отримав таємний наказ уряду УНР випередити німецькі війська і захопити Крим. Метою Кримської операції 1918 р. було встановлення на півострові української влади та взяття під контроль Чорноморського флоту. Під керівництвом П. Болбочана 22 квітня українські війська форсували Сиваш й розгорнули наступ на Сімферополь. До загону Петра Болбочана приєдналося чимало окремих добровольців з Таврії й цілі кримськотатарські добровольчі підрозділи. Петро Болбочан 24 квітня 1918 р. вранці загинув. Болбочана майже без опору оволодів Сімферополем, а також Бахчисараєм. За свідченням очевидця цих подій, «ніде на всій Україні не зустрічали українського війська з таким ентузіазмом, з такими оваціями і таким захопленням, як це робило населення Сімферополя та інших зайнятих кримських місцевостей». Проте у Сімферополі похід припинився. Раніше, під час мирних переговорів у Бресті, німці пропонували українській делегації включити Крим до сфери національних інтересів УНР. Однак українська делегація відмовилася, аргументуючи правом кримськотатарського народу на самовизначення. Німецькі війська генерала фон Коша оточили місця дислокації українських частин у Сімферополі й висунули ультиматум Петру Болбочану. Вони вимагали від нього скласти зброю. П. Болбочан відкинув умови ультиматуму, але намагався уникнути військового зіткнення з німцями, усвідомлюючи, що його програє. Лише більшовицький наступ на Сімферополь змінив ситуацію, змусивши німців звернутися за допомогою до П. Болбочана. Наприкінці квітня 1918 р. міністр військових справ УНР віддав наказ про виведення з Криму групи П. Болбочана. Не отримавши вказівок, куди саме відходити, полковник спрямував свою частину до Мелітополя, де й отримав повідомлення про гетьманський переворот у Києві. Під впливом Кримської операції П. Болбочана 29 квітня 1918 р. Чорноморський флот у Севастополі підняв українські національні прапори й оголосив про підпорядкування владі у Києві. • Якою була мета походу П. Болбочана в Крим? 3. Законодавча діяльність УЦР навесні 1918 р. У важких умовах, одночасно з вирішенням першочергових завдань, від яких залежало саме існування УНР, Центральна Рада займалася законодавчою діяльністю. Так, перебуваючи у Житомирі, вона

ухвалила декілька законів, якими вводився григоріанський календар, запроваджувалися в обіг українські гроші — гривні й був затверджений новий державний герб — тризуб князя Володимира Великого. Після повернення до Києва спеціальним зверненням Центральна Рада оголосила про незмінність політичного курсу, визначеного III та IV Універсалами і, зокрема, закону про землю, ухваленого тоді, коли вона вимушено перебувала за межами столиці. 24 березня УЦР ухвалила закон про державну мову, яким зобов'язувалося використовувати виключно українську мову у діловодстві, у написах на виробах і вивісках на території УНР. 29 квітня 1918 р. Центральна Рада прийняла Конституцію УНР. Цим документом визначалися органи державної влади й управління в країні та їхні повноваження. Вища законодавча влада належала Всенародним зборам, виконавча — Раді Народних Міністрів, а судова — Генеральному суду. Місцеве самоврядування здійснювалося виборними радами та управами земель, волостей і громад. 100 гривень УНР Доволі поширена думка, що державним прапором УНР був жовто-блакитний стяг (жовта смуга зверху). Проте насправді протягом 1917 р. в Україні порядок кольорів на прапорі був різним — і з верхньою жовтою, і з верхньою блакитною смугами. Однак наприкінці 1917 та на початку 1918 року було затверджено декілька морських і службових прапорів, на яких верхня смуга була блакитною. Усім громадянам надавалися й гарантувалися демократичні права й свободи. Виборче право реалізовувалося можливістю усіх громадян обирати й бути обраними з 20 років. Всім націям, що заселяли територію України, надавалося право на національно-культурну автономію. Однак Центральній Раді не довелося втілити у життя норми Конституції, оскільки цей день став останнім у її роботі. 4. Криза у стосунках між УЦР і німецькою окупаційною адміністрацією Повернувшись до влади, УЦР продовжила політику, яку вона проводила до більшовицької навали. У той же час німецько-австрійське командування побоювалося, що аграрні перетворення, започатковані УЦР, ускладнять отримання передбачених умовами договору сільгосппродукції. Крім того, у суспільстві було чимало противників ліквідації приватної власності на землю. Перспектива конфлікту між УЦР та окупаційною адміністрацією стала неминучою. У листуванні представників Німеччини та Австро-Угорщини зі своїм керівництвом в цей час

дедалі частіше виникала думка про доцільність усунення від влади в Україні Центральної Ради. 24 квітня керівник штабу німецьких військ генерал Греннер провів нараду у Києві за участю дипломатів Німеччини та Австро-Угорщини з обговорення майбутнього України. Він також зустрівся з делегацією «Української народної громади», яку очолював генерал Павло Скоропадський, та обговорив ситуацію в Україні. Це стало передвісником майбутніх змін. 26 квітня фельдмаршал Ейхгорн наказав роззброїти Синьожупанну дивізію, що прибула до Києва у березні 1918 р., й заарештувати декількох членів УЦР. Синьожупанна та Сірожупанна дивізії — назва походить від кольору уніформи, виданої німцями (синя) та австрійцями (сіра) — два українські підрозділи, сформовані за ініціативи і діяльності СБУ з військовополонених російської армії, що утримувалися в концтаборах Німеччини й Австро-Угорщини та висловили бажання служити Україні. • Які питання викликали загострення відносин між УЦР й австро-німецькою окупаційною владою? Висновки • Договір УНР з Центральними державами допоміг Центральній Раді звільнити Україну від більшовиків і, одночасно, поставив її у скрутну ситуацію залежності від німецько-австрійської окупаційної влади. • На тлі численних політичних прорахунків і військових поразок Кримська операція 1918 року, здійснена полковником П. Болбочаном, стала блискучою військовою кампанією, що мала значне геополітичне значення й зробила можливим майбутній перехід Чорноморського флоту у підпорядкування України. • Навесні 1918 р. Центральна Рада здійснила важливі законодавчі заходи і, зокрема, ухвалила Конституцію УНР. Однак вони залишилися нереалізованими через зміну влади, що відбулася в Україні за сприяння окупаційної адміністрації.

<https://www.youtube.com/watch?v=viDBxnExw9A>

Д/з: §10.